

Sygn. akt II UK 652/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSA Marek Procek

w sprawie z wniosku S. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W.
o wysokość świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 31 stycznia 2017 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 19 marca 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 19 marca 2015 r. Sąd Apelacyjny, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, na skutek apelacji S. S. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 lipca 2014 r., zmienił ten wyrok w części dotyczącej zmiany decyzji

Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w W. z dnia 7 lutego 2014 r. i zmieniając również tę decyzję, nakazał organowi rentowemu przeliczenie emerytury S. S. w trybie art. 55 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.; dalej „ustawa emerytalna” lub „ustawa”). Sąd drugiej instancji oddalił apelację w zakresie decyzji z dnia 24 maja 2013 r. i z dnia 10 lutego 2014 r. o przeliczeniu emerytury ubezpieczonego, ostatecznie stosownie do stażu wynoszącego 59 lat i 4 miesiące okresów składkowych i nieskładkowych.

Decyzją z dnia 7 lutego 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił obliczenia emerytury ubezpieczonego na podstawie art. 26 ustawy, jako wyższej od obliczonej zgodnie z art. 53, co zaakceptował Sąd Okręgowy po ustaleniu, że S. S. od dnia 1 sierpnia 1997 r. pobierał emeryturę przyznaną na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 roku w sprawie wcześniejszych emerytur (Dz. U. Nr 4, poz. 27), a prawo do emerytury w podstawowym wieku emerytalnym nabył od dnia 1 października 2005 r. po osiągnięciu 65 roku życia i wykazaniu stażu wynoszącego 55 lat, 11 miesięcy i 8 dni. Sąd Apelacyjny rozważył, że skoro S. S., urodzony w dniu 8 kwietnia 1936 r., kontynuował ubezpieczenie emerytalne i rentowe po nabyciu prawa do emerytury w podstawowym wieku emerytalnym, to wypełnił wymagania przewidziane w art. 55 ustawy. Przyjął, że przepis ten „należy rozumieć jako przyznający prawo do złożenia wniosku o wyliczenie emerytury w powszechnym wieku emerytalnym, jeżeli ubezpieczenie było kontynuowane po osiągnięciu wieku 65 lat, a wniosek został złożony po dniu 31 grudnia 2008 r., niezależnie od wcześniejszego przejścia na emeryturę”.

W skardze kasacyjnej organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji, a na podstawie art. 398¹⁶ zdanie drugie i art. 415 k.p.c., o zobowiązanie ubezpieczonego do zwrotu kwoty różnicy między emeryturą należną a wypłaconą w wykonaniu zaskarżonego wyroku. We wniosku ewentualnym zwrócił się o uchylenie zaskarżonego wyroku w punkcie pierwszym i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zarzucił naruszenie prawa materialnego przez zastosowanie art. 55 w związku z art. 26 i 27 ustawy emerytalnej wskutek nieprawidłowego przyjęcia, że S. S. spełnił wymagania

do przeliczenia emerytury, przy uwzględnieniu, że o emeryturę po ukończeniu 65 roku życia wystąpił przed dniem 31 grudnia 2008 r. Wskazał, że w orzecznictwie przyjmuje się możliwość kilkakrotnego przechodzenia na emeryturę i wnioski, o którym stanowi art. 55 ustawy nie musi być pierwszym wnioskiem emerytalnym, jednak prawo do wyliczenia emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy mają tylko ci ubezpieczeni urodzeni przed dniem 31 grudnia 1948 r., którzy kontynuowali ubezpieczenie po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego i nie wystąpili o emeryturę przed dniem 31 grudnia 2008 r.

Ubezpieczony wniósł o oddalenie skargi, podnosząc, że Sąd Najwyższy, dokonując interpretacji art. 55 ustawy o emeryturach i rentach, sformułował dwa stanowiska. Pierwsze, że ubezpieczony urodzony przed dniem 31 grudnia 1948 r., który po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego kontynuował ubezpieczenie i wystąpił o emeryturę po dniu 31 grudnia 2008 r., ma prawo do jej wyliczenia na podstawie art. 27 w związku z art. 55 ustawy niezależnie od tego, czy wcześniej złożył wniosek o emeryturę w niższym wieku emerytalnym lub o emeryturę wcześniejszą (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13), oraz że emeryt pobierający emeryturę przyznaną i obliczoną niezgodnie z wnioskiem emerytalnym (wadliwie) na podstawie dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), nie traci prawa do ustalenia korzystniejszej wysokości emerytury „kapitałowej” (art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy), jeżeli kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe, gdy z wnioskiem o przyznanie tej emerytury wystąpił po dniu 31 grudnia 2008 r. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2013 r., II UK 23/13, niepublikowany). Wywiódł z tego, że status ubezpieczonego spełniającego warunki do uzyskania najkorzystniejszego wymiaru należnego mu świadczenia emerytalnego, w tym do jego obliczenia metodą „kapitałową”, zachował także emeryt, który w dalszym ciągu był osobą czynną zawodowo i z tego tytułu kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe, o ile spełnił warunki wymagane w art. 55 tej ustawy, w tym złożył wniosek emerytalny po dniu 31 grudnia 2008 r. Podkreślił, że nie chodzi o osoby, które wstrzymywały się z pobieraniem należnej emerytury do 1 stycznia 2008 r. i mają „czyste konto emerytalne”. Za racjonalne - skoro założeniem ustawodawcy było zmotywowanie ubezpieczonych do przedłużania okresu ubezpieczenia - uważał

zastosowanie tego przepisu również do emerytów, którzy nabyli uprawnienia do emerytury w wieku powszechnym przed tym dniem i po nim zgłosili wniosek o przeliczenie emerytury.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Osobom urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. przysługuje na podstawie art. 27 ustawy emerytura stanowiąca sumę składników wymienionych w art. 53 ust. 1 ustawy (formuła zdefiniowanego świadczenia). Osoby urodzone po dniu 31 grudnia 1948 r. uzyskują na podstawie art. 26 ustawy emeryturę stanowiącą iloraz podstawy jej wymiaru i średniej dalszej długości trwania życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego (formuła zdefiniowanej składki). Podział uprawnionych przebiega według kryterium daty urodzenia. Po raz pierwszy art. 26 ustawy miał zastosowanie do obliczenia emerytur kobiet urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które ukończyły 60 rok życia i nabyły emerytury na podstawie art. 24 po dniu 1 stycznia 2008 r. i są to emerytury przyznane z „nowego” systemu.

Uwzględniając okres przejściowy oraz, że nowy sposób obliczenia emerytury uwzględnia bardzo istotny jej składnik - kapitał początkowy ustalany obligatoryjnie dla urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. dopiero od dnia 1 stycznia 1999 r. (art. 173 ustawy) - ustawodawca przewidział możliwość przenikania się systemów przez obliczanie emerytur osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. na zasadach art. 183 ustawy, jeżeli wiek emerytalny osiągnęły w latach 2009-2014. Emerytura z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego najpóźniej w 2014 r. obliczana jest w wygaszanej proporcji reguły zdefiniowanego świadczenia i rosnącej wysokości obliczanej na podstawie art. 26. Art. 183 ustawy skierowany jest do osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., których prawo do emerytury uzależnione jest tylko od spełnienia warunku osiągnięcia wieku określonego w art. 24 ustawy, więc jest to wyjątek od art. 26 ustawy.

Przesłanki zastosowania art. 55 ustawy jako wyjątku idącego w drugą stronę, tj. dopuszczalności obliczenia świadczenia emerytalnego osoby urodzonej przed dniem 1 stycznia 1949 r., co do zasady przypisanej do systemu zdefiniowanego świadczenia, według formuły zdefiniowanej składki z zastosowaniem kapitału początkowego dyktowane są, jak trafnie dostrzegł ubezpieczony, ekonomiczną

analizą wyników sposobów obliczania emerytury określonych w art. 26 i 53 ustawy przy tych samych parametrach stażu ubezpieczeniowego i podstawy wymiaru składek i korzystnością (co do zasady) dłuższego pozostawania w ubezpieczeniu. Powstaje wtedy zagadnienie, którego rozstrzygnięcie decyduje o istnieniu usprawiedliwionych podstaw skargi kasacyjnej, czy w art. 55 ustawy przewidziano przeliczenie (ponowne obliczenie) emerytury przyznanej przed dniem 1 stycznia 2008 r., jak twierdził ubezpieczony, czy w sposób określony w tym przepisie, czyli na nowych zasadach, może być obliczona tylko emerytura przyznana na podstawie art. 27 ustawy po tym dniu po raz pierwszy.

Emerytura wtórnie wyliczona w formule zdefiniowanej składki jest o wiele wyższa od obliczonej pierwotnie w formule zdefiniowanego świadczenia, należy więc przyjąć, że możliwość skorzystania z wtórnego przeliczenia świadczenia na podstawie art. 55 ustawy została przez ustawodawcę ściśle określona i nie dopuszcza wykładni rozszerzającej. Ustawodawca wyraźnie przewidział możliwość zastosowania art. 55 ustawy tylko dla osób spełniających warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, które kontynuowały ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego, a z wnioskiem o przyznanie emerytury wystąpiły po dniu 31 grudnia 2008 r., *ergo* wyraźnie wyłączył przeliczenie „starej” emerytury według nowych zasad. Chodzi wyłącznie o przyznanie emerytury uzyskanej przez wypełnienie warunków przewidzianych w art. 27 ustawy i obliczenie jej według art. 26, które może nastąpić tylko po dniu 1 stycznia 2008 r.

To, że nie chodzi o przeliczenie, lecz o przyznanie emerytury nabytej na podstawie art. 27 ustawy, a realizowanej dopiero po dniu 1 stycznia 2008 r., potwierdził Sąd Najwyższy, podkreślając możliwość skorzystania z art. 55 ustawy przez osobę, która przeszła na emeryturę bez względu na wiek, emeryturę wcześniejszą, a na emeryturę w powszechnym wieku emerytalnym dopiero po dniu 31 grudnia 2008 r. (por. uchwałę z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13, OSNP 2013 nr 21-22, poz. 257, wyrok z dnia 10 lipca 2013 r., II UK 424/12, niepublikowany).

Upadła koncepcja, że osoba, która uzyskała prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2008 r. i z tego prawa - przez pobieranie emerytury - skorzystała, może to świadczenie przeliczyć tak, jakby przeszła na emeryturę po tym dniu. Sąd

Najwyższy, przystając na możliwość kilkakrotnego uzyskiwania prawa do emerytury zastrzegł, że o ziszczeniu się ryzyka emerytalnego mają decydować każdorazowo inne przesłanki (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 120/04, OSNP 2005 nr 16, poz. 257, W wyroku z dnia 18 września 2014 r., I UK 27/14, niepubl. oraz uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2004 r., II UZ 13/04, OSNP 2004 nr 23, poz. 409).

Zastosowanie art. 55 ustawy zależy więc od złożenia pierwszego wniosku o emeryturę tzw. ustawową na podstawie art. 27 ustawy po dniu 31 grudnia 2008 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2014 r., I UK 411/13, OSNP 2015 nr 4 poz. 56 i z dnia 8 lipca 2015 r., II UK 217/14, Monitor Prawa Pracy 2015 nr 10, s. 549, z dnia 7 listopada 2013 r., II UK 143/13, niepubl.). W związku z tym z art. 55 ustawy nie mogą korzystać ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., także kontynuujący ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w art. 27 ustawy wieku emerytalnego, którym przyznane zostały emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego (art. 27 ustawy) przed końcem 2008 r. w wysokościach obliczonych według dotychczasowych zasad.

Zasadnicze znaczenie dla zastosowania art. 55 ustawy ma utrzymywanie przez osobę w nim określonej statusu osoby ubezpieczonej (art. 4 ust. 13 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), oraz stwierdzenie, że status ten zachowują osoby, które przeszły na emeryturę, jeżeli po nabyciu prawa podlegają obowiązkowym lub dobrowolnym ubezpieczeniom społecznym (art. 13 i 14 u.s.u.s.). Po to jednak, żeby „wejść” do nowego systemu obliczania emerytur - wbrew temu, czego dowodzi ubezpieczony - chodzi właśnie o wstrzymanie się z realizacją nabytego prawa do czasu, kiedy te nowe reguły zaczną działać. Wyraźnie przewidziano w art. 55 ustawy możliwość obliczenia emerytury na podstawie art. 26 ustawy, czyli - wnioskując z treści przepisu - emerytury przyznanej na wniosek zgłoszony po dniu 13 grudnia 2008 r., po spełnieniu warunków określonych w art. 27 ustawy. W konsekwencji, emerytura osób, które spełniły warunki przewidziane w art. 27 i pobierały świadczenia na wniosek złożony przed dniem 31 grudnia 2008 r., nie może być wyliczona na podstawie art. 53 z uwzględnieniem art. 55 w związku z art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, choćby po ukończeniu wieku 60 lub

65 lat podlegały ubezpieczeniom społecznym obowiązkowe lub dobrowolnie. Tylko bowiem osoby urodzone po dniu 31 grudnia 1948 r., czyli te, które nabędą prawo do emerytury po dniu 1 stycznia 2008 r. będą mogły pracować po przejściu na emeryturę w nieograniczonym zakresie, a składki na ubezpieczenie społeczne z tego tytułu będą podstawą do kalkulacji nowego świadczenia z uwzględnieniem kapitału początkowego ze składek zgromadzonych na koncie po przyznaniu emerytury (Sejm III kadencji, druk nr 339).

Inaczej mówiąc, ubezpieczony, który po ukończeniu zwykłego wieku emerytalnego określonego w art. 27 przed dniem 1 stycznia 2008 r., kontynuował ubezpieczenie społeczne, równocześnie realizując prawo do emerytury, nie jest uprawniony do jej obliczenia na zasadach przewidzianych w art. 55 ustawy.

W okolicznościach sprawy, ubezpieczony - niezależnie od korzystania z prawa do wcześniejszej emerytury, co nie wyklucza skorzystania z możliwości wskazanej w art. 55 ustawy - na podstawie wniosku z dnia 13 października 2005 r. nabył od dnia 1 października 2005 r. prawo do emerytury po ukończeniu 65 roku życia na podstawie art. 27 ustawy, zatem zmiana przez Sąd Apelacyjny wyroku Sądu Okręgowego w części dotyczącej decyzji z dnia 7 lutego 2014 r. oraz decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. z dnia 7 lutego 2014 r. i nakazanie organowi rentowemu dokonanie przeliczenia emerytury ubezpieczonego w trybie art. 55 ustawy, nie miała podstaw prawnych.

Uwzględniając to, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

r.g.